ပုဂံမြို့ ရှေးဟောင်းသုတေသနပြတိုက် ပုဂံခေတ် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များ ပြခန်းအတွင်းရှိ ဆင်းတုတော်များ၏ မုဒြာများအကြောင်းကို လေ့လာတင်ပြခြင်း

မေသင်းနွယ်[၁]

စာတမ်းအကျဉ်းချုပ်

မြန်မာနိုင်ငံသည် ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာ ထွန်းကားသော နိုင်ငံ ဖြစ်သည့်အလျောက် ဗုဒ္ဓဘာသာ ဝင်တို့သည် မိမိတို့၏နေအိမ်၊ ဘုရား၊ ကျောင်းကန်၊ စေတီများတွင် ဗုဒ္ဓကိုယ်စား ရုပ်ပွားဆင်းတု တော်များကို လက်ဟန်အနေအထားပုံစံအမျိုးမျိုးတို့ဖြင့် ထုလုပ် ကိုးကွယ်တော်မူကြပါသည်။ ပုဂံခေတ် အနော်ရထာမင်း လက်ထက် တွင် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ခဲ့ကြခြင်းသည် ပိုမိုတိုးတက်ထွန်းကား လာ ခဲ့ပါသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့သည် ဗုဒ္ဓကိုယ်စားရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များကို ကြည်ညိုသဒ္ဓါပွားလေ့လာရာ တွင် မုဒြာဟူသောဝေါဟာရသည် အခြေခံအကျဆုံးအချက် ဖြစ်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤစာတမ်းတွင် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များ၏ မုဒြာများ အကြောင်းကို လေ့လာသိရှိလိုသူများအတွက် ကျိုးကြောင်းခိုင်လုံစွာ သိရှိစေရန်နှင့် ဗုဒ္ဓကိုယ်စား ရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များကို လက်ဟန်အနေအထား ပုံစံအမျိုးမျိုးထုလုပ် ကိုးကွယ်ကြခြင်းဖြင့် ရရှိခံစားသော အကျိုးတရားများလည်း မတူညီကြပုံက လေ့လာ တင်ပြ ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ တင်ပြရာ၌ ပုဂံမြို့ရှေးဟောင်းသုတေသနပြတိုက် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များပြခန်းအတွင်းရှိ ဆင်းတုတော်များကို အဓိကထားလေ့လာတင်ပြထား ခြင်း ဖြစ်ပါသည်။

သော့ချက်ဝေါဟာရများ။ ။ မုဒြာ၊ ဆင်းတုတော်သမိုင်း၊ ရရှိနိုင်သော အကျိုးကျေးဇူးများ

နိဒါန်း

ဗုဒ္ဓမြတ်စွာ သာသနာသည် ဗီ ၁၁ ရာစုမှစ၍ ပုဂံပြည်၌ ထွန်းကားခဲ့ပါသည်။ ပုဂံဒေသရှိ စေတီ၊ ပုထိုး များတွင် ပုဂံခေတ်က မင်းနှင့်ပြည်သူတို့ တည်ထားကိုးကွယ်ခဲ့ကြသည့် ဗုဒ္ဓကိုယ်စား ရုပ်ပွား ဆင်းတုတော်များကို ယနေ့တိုင် ဖူးတွေ့နိုင်ပါသည်။ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ခြင်း သည် ပုဂံခေတ် အနော်ရထာမင်း လက်ထက်မှစ၍ အရှိန်အဟုန် ကြီးမားလာခဲ့ပါသည်။ ပုဂံခေတ်က ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ ကြည်ညိုသဒ္ဓါတရား ထက်သန် မှုအပေါ်မူတည်၍ ဗုဒ္ဓကိုယ်စား ရုပ်ပွားဆင်းတု တော်များကို လက်ဟန် အနေအထား အမူအရာ (မုဒြာ) အမျိုးမျိုးဖြင့် ထုလုပ်ကိုးကွယ်ခဲ့ကြပါသည်။ ဤစာတမ်း၌ ပုဂံမြို့ ရှေးဟောင်းသုတေသနပြတိုက်အတွင်းရှိ ပုဂံခေတ် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော် ပြခန်းတွင် တွေ့ရှိရသော ရုပ်ပွားဆင်းတုတော်တို့၏ မုဒြာအမျိုးအစားများကို လေ့လာတင်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ တင်ပြရာ၌မုဒြာ၏ အဓိပ္ပာယ်၊ မုဒြာသမိုင်းကြောင်း၊ မုဒြာအမျိုးအစားများနှင့် ရရှိနိုင်သော အကျိုးကျေးဇူးများကို တင်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

---

[၁] ဒေါက်တာ၊ ကထိက၊ အရှေ့တိုင်းပညာဌာန၊ ဒဂုံတက္ကသိုလ်

မုဒြာဟူသောဝေါဟာရ

မုဒြာဟူသည် သက္ကတဝေါဟာရဖြစ်ပြီး ပါဠိဝေါဟာရမုဒ္ဒါဖြစ်သည်။[1] မုဒြာဟူသော ဝေါဟာရကို သက္ကတ အင်္ဂလိပ်အဘိဓာန်၌ တံဆိပ်၊ တံဆိပ်တုံး၊ သင်္ကေတ၊ ဘာသာရေးဆိုင်ရာ၊ ဝတ်ပြုခြင်းဆိုင်ရာ အခမ်းအနား၌ အသုံးပြုသော လက်ချောင်းများ၏ ဟန်ပန်အနေအထားဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။[2] မုဒ္ဒါဟူသော ဝေါဟာရကို ပါဠိ–မြန်မာအဘိဓာန်၌ အက္ခရာအမှတ်ရှိသောလက်စွပ်၊ အက္ခရာပုံအမှတ်၊ လက်ဆစ်ချိုး ရေတွက်သောအတတ်ဟု အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။[3] ထို့ကြောင့် မုဒြာဆိုသည်မှာ လက်ဟန်အမူအရာအမျိုးမျိုးဖြင့် ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခြင်းပင် ဖြစ်ပါသည်။[4]

မုဒြာသမိုင်း

ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော် ထုလုပ်ကိုးကွယ်မှုသည် ဗုဒ္ဓအနုပညာနယ်ပယ်တွင် များစွာပျံ့နှံ့ထွန်းကား လျက်ရှိပါသည်။[5] ခရစ်နှစ် ဒုတိယရာစုမတိုင်မီက ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်အစား ပလ္လင်၊ ညောင်ပင်၊ စက်ဝိုင်းစသည့် သင်္ကေတတစ်ခုခုကိုသာ ဘုရားအမှတ်ပြု ကိုးကွယ်ခဲ့ကြပါသည်။ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာကို လူသားရုပ်ပုံဖြင့် စတင်ထုလုပ်ကိုးကွယ်မှုမှာ ခရစ်နှစ်ဒုတိယ ရာစုလောက်ကျမှ စတင်ခဲ့သည်ဟု သုတေသီတို့က မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များသည် အေဒီဒုတိယ ရာစုနောက်ပိုင်းကျမှ ပေါ်ပေါက်ထွန်းကားခဲ့သည်ဟု မှတ်ယူရပါမည်။ အိန္ဒိယပြည်အနောက်မြောက် ဒေသရှိ ဂန္ဓာရပြည်နှင့် ယမုနာမြစ်ကမ်းပေါ်ရှိ မထုရာပြည်တို့သည် ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များကို စတင်ကိုးကွယ်မှုပြုခဲ့ကြသည့် တိုင်းပြည်များဖြစ်ခဲ့ပါသည်။ အေဒီငါးရာစုကျော်လောက်မှစပြီး ရုပ်ပွား ဆင်းတုတော်များတွင် မုဒြာများကို အသုံးပြုလာကြသည်။[6] မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပုဂံခေတ် ထေရဝါဒ ဗုဒ္ဓဘာသာထွန်းကားသည်မှ စတင်ထုလုပ်ကိုးကွယ်ပြီး ပိုမိုတိုးတက်ထွန်းကားခဲ့ပါသည်။[7]

မုဒြာအမျိုးအစား

မုဒြာကို အခြေခံအားဖြင့် နှစ်မျိုးခွဲခြားထားပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ –

(၁) အထက်လမ်းပညာ ဝိဇ္ဇာအတတ် လျှို့ဝှက်သဘင်အခမ်းအနားများ၊ မော်ပွဲများ၊ သဒ္ဓိတင်ပွဲများ စသည်တို့၏ အဘိဓမ္မာသဘောတရားများကို သင်္ကေတနိမိတ်ပြသော အမျိုးအစားမုဒြာနှင့်

(၂) ဇာတ်ဝတ္ထုနိပါတ်တော် အဖြစ်အပျက်အရုပ်ရုပ်ကိုဖြစ်စေ၊ နတ်၊ သိကြား၊ ဗြဟ္မာစသည့် ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးဦး၏ အသွင်သဏ္ဌာန်ကိုဖြစ်စေ သရုပ်ဆောင်ဖော်ပြလိုသော သင်္ကေတနိမိတပြ အမျိုးအစား မုဒြာတို့ဖြစ်ကြပါသည်။[8]

ပါမောက္ခပိုဒ့ဝါလ်၏ အဆိုအမိန့်အရ မုဒြာများကို

(၁) ဗေဒင်ကျမ်းများဆိုင်ရာမုဒြာများ

---

[1] စဝ်ထွန်းမှတ်ဝင်း၊ ၁၉၇၇၊ ၂၉
[2] သြညငနမ – ၂ငူဈေ့၊ ငမ ။ ၂၀၀၂ယ ၈၂၂
[3] ဟုတ်စိန့်ဦး ၊ ၁၉၅၄၊ ၇၈၃၊ပျ–လေဖျိ ၂ု့၁၉၆၆ယ ၅၃၈
[4] စဝ်ထွန်းမှတ်ဝင်း၊ ၁၉၇၇၊ ၈၆
[5] တတိယနှစ်၊ ၁၉၇၈၊ အတွဲ(၁)၊ ၄၁
[6] စဝ်ထွန်းမှတ်ဝင်း၊ ၁၉၇၇၊ ၉၄
[7] ယင်း၊ ၁၉၇၇၊ ၉၅
[8] ညာဏိန၊ အရှင်၊ ၂၀၁၅၊ ၁၇
[9] စဝ်ထွန်းမှတ်ဝင်း၊ ၁၉၇၇၊ ၈၆

(၂) တန္တရာယာနဆိုင်ရာ မုဒြာများ (၁၀၈)မျိုး
(၃) လောကိယအနုပညာဆိုင်ရာမုဒြာများ (၆၄)မျိုးဟု ခွဲခြားနိုင်ပါသည်။ ၎င်းတို့အနက်မှ အသုံးအများဆုံးနှင့် အထင်ရှားဆုံးမုဒြာပေါင်း (၄၅)မျိုးနှင့် မြန်မာ့ရိုးရာရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များတွင် အသုံးပြုသော မုဒြာအမျိုးအစား (၅၀)ခန့်မျှရှိသည်ဟု ဖော်ပြထားပါသည်။[၁] ဤစာတမ်း၌ ဗုဒ္ဓရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များရှိ မုဒြာများကို လေ့လာတင်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။

ပုဂံခေတ် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များပြခန်းရှိ ဆင်းတုတော်များတွင် မုဒြာအမျိုးစား(၉)မျိုး တွေ့ရှိရပါသည်။ ၎င်းတို့မှာ ဘူမိဖဿမုဒြာ၊ ''ဓမ္မစကမုဒြာ၊ ဈာနမုဒြာ၊ အဘယမုဒြာ၊ ဝရဒမုဒြာ၊ စီဝရမုဒြာ၊ ပတ္တမုဒြာ၊ မဟာကရုဏိကာ မုဒြာနှင့် ကေသဟတ္ထတို့ဖြစ်ပါသည်။ ပါမောက္ခပိုဒုဝါလ်၏ အဆိုအမိန့်တွင် ဖော်ပြထားသော မုဒြာအမျိုးအစား (၅၀)ခန့်တွင်မပါဝင်သော ဒက္ကရစရိယာကျင့်ဟန်မုဒြာနှင့် လာဘမုဒြာတို့ကိုလည်း တွေ့ရှိရပါသည်။ ဤစာတမ်း၌ အထက်ဖော်ပြပါ မုဒြာ(၉)မျိုးအကြောင်းကို လေ့လာတင်ပြမည်ဖြစ်ပါသည်။

၁။ ဘူမိဖဿမုဒြာ

ဘူမိဖဿမုဒြာဟန် ဆင်းတုတော်သည် အဝင်မှခ်ဝတည့်တည့် ဒုတိယမြောက်တိုင်နေရာတွင်ရှိပြီး မြောက်ဘက်ကို မျက်နှာမူထားသော ပုံဖြစ်ပါသည်။[၂] မြေကြီးကိုလက်များထိထားသောဟန်ဖြစ်သည်။ ဝသုန္ဒရီမြေကြီးကို သက်သေညွှန်းဆိုဟန်ဟူ၍လည်း ခေါ်ဆိုနိုင်ပါသည်။ မြတ်စွာဘုရားရှင် အပရာဇိတပလ္လင်ထက်တွင် စံမြန်းတော်မူစဉ် မာရ်နတ်လာရောက်တိုက်ခိုက်သောအခါ ဘုရားရှင်ကဖြည့်ကျင့်ခဲ့သော ပါရမီအစုစုတို့ကို ဝသုန္ဒရီမြေကြီးကို သက်သေ ညွှန်းခြင်းဖြင့် မာရ်နတ်ကိုအောင်မြင်တော်မူခဲ့ခြင်းအား သရုပ်ဖော်ရာတွင် ဤမုဒြာကိုဖော်ညွှန်းခဲ့သည်ဟု ရေးကျမ်းတို့က ဖော်ပြကြပါသည်။[၃]လက်ျာလက်သည် လက်ျာဒူးမှ အောက်သို့တွဲလွဲချပြီး လက်ဝါးတော်ကို အတွင်းဘက်သို့လှည့်ပြီးလျှင် လက်ချောင်းတော်များ အားလုံးကိုဖြန့်၍ အောက်တည့်တည့်သို့စိုက်ကာ မြေကြီးကိုဖြစ်စေ၊ ထိုင်ခုံတစ်ခုခုကိုဖြစ်စေ ထိထားသော ဟန် ဖြစ်ပါသည်။[၄]

ဗီ ၁၁ရာစု ပုဂံခေတ်လက်ရာဖြစ်ပြီး သဲကျောက်အမျိုးအစားဆင်းတုတော်ဖြစ်ပါသည်။ နဂါးရုံဘုရားမှ ရရှိ ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။[၅]

ဘူမိဖဿမုဒြာပါသော ဆင်းတုတော်ကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ပူဇော်ကြခြင်းဖြင့် ရန်သူတို့ကို အောင်နိုင်ခြင်း၊ ဆင်ကြမ်း၊ မြင်းကြမ်း၊ နွားကြမ်းအန္တရာယ်တို့မှ အောင်နိုင်ခြင်း၊ စစ်ချီရာ၌ ရန်သူကို အောင်နိုင်ခြင်း၊ ဘုန်းတန်ခိုး အာနုဘော်ကြီးခြင်းစသော အကျိုးတရားများကို ရရှိစေနိုင်ပါသည်။[၆]

၂။ ဓမ္မစက္ကမုဒြာ

---

[1]p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 31-32
[2]yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[3]0de,t|uxm? oH,kwåedum,t|uxm? oH,kwft|uxm? 1957? 327/ wwd,ESpf? 1978? twGJ(1)? 53/ p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 68
[4]p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 68
[5]yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[6]p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 69-70

ဓမ္မစက္ကမုဒြာဟန်ဆင်းတုတော်သည် အဝင်မုခ်ဝ၏ညာဘက်ခြမ်း ဒုတိယမြောက်နေရာတွင်ရှိပြီး အနောက်ဘက်ကို မျက်နှာမူထားသော ပုံဖြစ်ပါသည်။[1] တရားဦးဟောကြားနေဟန် တရားစက်ဝိုင်း လှည်းဘီးကို လှည့်တော့မည့်ဟန်)မျိုးဖြစ်ပါသည်။ ဂေါတမမြတ်စွာဘုရားရှင်သည် ဗာရာဏသီပြည် မိဂဒါဝုန်တော၌ ပဥ္စဝဂ္ဂီငါးဦးတို့အား ဓမ္မစက္ကပဝတ္တနသုတ်ကို ဟောကြားနေဟန်ဖြစ်ပါသည်။[2] လကျာ်ဘက်လက်မနှင့်လက်ညှိုးတို့ကို လက်ဝဲလက်မ လက်ညှိုးတို့နှင့်ထိထားကာလကျာ်လက်က စက်ဝိုင်းလှည်းဘီးတစ်ခုကို လှည့်ပေးတော့မည့် ဟန်မျိုးဖြစ်ပါသည်။ လက်တော်နှစ်ဖက်စလုံးကို ရင်ညွန့်တော် အထက်နားလောက်အထိမြှင့်တင်ထားပါသည်။[3]

ဗီ၁၂ရာစု ပုဂံခေတ်လက်ရာဖြစ်ပြီး သဲကျောက်အမျိုးအစား ဆင်းတုတော်ဖြစ်ပါသည်။ ပုဆစ်တုပ်ဘုရားမှ ရရှိထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။[4]

ဓမ္မစက္ကမုဒြာပါသော ဆင်းတုတော်ကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ပူဇော်ကြခြင်းဖြင့် တရားထူးကိုရရှိခြင်း၊ ဉာဏ်ပညာ ထွန်းကားတိုးတက်ခြင်း၊ အမှန်တရားကို သိမြင်လွယ်ခြင်း၊ ရာထူးဌာနန္တရ တိုးတက်ကြီးပွားခြင်း၊ ဆင်းရဲဒုက္ခအပေါင်းမှ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခြင်း၊ တိုင်းပြည်နိုင်ငံသာယာဝပြောခြင်းစသော အကျိုးတရားများကို ရရှိစေနိုင်ပါသည်။[5]

၃။ ဈာနမုဒြာ

ဈာနမုဒြာဟန် ဆင်းတုတော်သည် အဝင်မုခ်ဝတည့်တည့် ဒုတိယမြောက်တိုင်နေရာတွင်ရှိပြီး တောင်ဘက်ကို မျက်နှာမူထားသောပုံဖြစ်ပါသည်။[6] တရားအားထုတ်ဟန် (သို့)ဈာန်ဝင်စားဟန် ဖြစ်ပါသည်။[7] လက်နှစ်ဖက်ကို ပေါင်ခွင်ပေါ်တွင် လက်ဝါးနှစ်ဖက်စလုံးလှန်၍ လကျာ်လက်ဝါးသည် လက်ဝဲလက်ဝါးပေါ်တွင်ထပ်ပြီးလျှင် မတောင့်မတင်းစေဘဲ အကြောများကိုလျော့ကာ သက်သက်သာသာ တင်ထားသောဟန်ဖြစ်ပါသည်။ တစ်ခါတစ်ရံတွင် လက်မနှစ်ခုထိပ်ချင်းတေ့ဆိုင်ထားခြင်း ကျန်လက်ချောင်းများ ဖြန့်တင်ထားခြင်းများကိုလည်း တွေ့ရတတ်ပါသည်။[8]

ဗီ ၁၁ရာစု ပုဂံခေတ်လက်ရာဖြစ်ပြီး သဲကျောက်အမျိုးအစားဆင်းတုတော်ဖြစ်ပါသည်။ နဂါးရုံဘုရားမှ ရရှိထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။[9]

ဈာနမုဒြာပါသော ဆင်းတုတော်ကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ပူဇော်ကြခြင်းဖြင့် စိတ်ဝေဒနာ သောကပရိဒေဝ ကင်းငြိမ်းခြင်း၊ ဉာဏ်ပညာတိုးတက်ပွင့်လင်းခြင်း၊ တရားထူးကို ရလွယ်ခြင်း၊ မကောင်းကျိုးဟူသမျှ ချုပ်ပျောက်သွားခြင်းစသော အကျိုးတရားများကို ရရှိစေနိုင်ပါသည်။[10]

၄။ အဘယမုဒြာ + ဝရဒမုဒြာ

[1]yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[2]p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 59/ 0de,yd#u? oH,kwåedum,? r[m0*¾oH,kwåygVd? 1997? 368
[3],if;? 1977? 59
[4]yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[5]p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 60
[6]yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[7]0de,yd#u? 'DCedum,? r[m0*¾ygVd? 1993? 128? wwd,ESpf? 1978? twGJ(1)? 55-6
[8]p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 50
[9]yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[10]p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 51

အဘယမုဒြာနှင့် ဝရဒမုဒြာဟန် နှစ်ခုပေါင်းစပ်ထားသော ဆင်းတုတော်သည် ပြခန်း၏ အနောက်မြောက်ထောင့်အရပ်တွင်ရှိပြီး တောင်ဘက်ကိုမျက်နှာမူထားသော ပုံဖြစ်ပါသည်။[၁] အဘယမုဒြာသည် ဘေးအန္တရာယ်မရှိအောင် ကာကွယ်ပေးဟန်ဖြစ်ပါသည်။[၂] လက်တစ်ဖက်ကို အနည်းငယ်ထောင်၍ ကွေးထားပြီးလျှင် လက်ဖဝါးကို အပြင်ဘက်သို့လှန်ကာ လက်ချောင်းများကို အပေါ်သို့ထောင်ဖြန့်ပြနေသောဟန်ဖြစ် ပါသည်။[၃] ဝရဒမုဒြာကို ဝရမုဒြာ၊ ဒါနမုဒြာ၊ ဝရဒဟတ္ထဟူ၍ အမျိုးမျိုးခေါ်ဝေါ်ကြပါသည်။ ကောင်းချီးပေးဟန်၊ ဆုပေးဟန်ဟုခေါ်သည်။ လက်ဝါးကို အပြင်ဘက်လှည့်ပြီး လက်ချောင်းများကို ဖြန့်ချထားသောဟန်ဖြစ်ပါသည်။ ဖူးမြင်လာသူအား တစုံတခုပေးတော့မည့်ဟန်ကိုလည်း တွေ့ရတတ်ပါသည်။[၄]

ယင်းမုဒြာသည် ဗီ၁၁ ရာစု ညောင်ရမ်းခေတ်လက်ရာဖြစ်ပြီး သစ်သားအမျိုးအစား ဆင်းတုတော်ဖြစ်ပါသည်။ စံလွတ်ကျောင်းတိုက်အရှေ့ဘက် ဘုန်းကြီးကျောင်းမှ ရရှိထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။[၅]

အဘယမုဒြာပါသော ဆင်းတုတော်ကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ပူဇော်ကြခြင်းဖြင့် တိုင်းပြည်ငြိမ်းချမ်းသာယာစေခြင်း၊ စစ်မက်ရေးရာကင်းရှင်းခြင်း၊ ထိတ်လန့်တုန်လှုပ်မှုကင်းဝေးစေခြင်းဟူသော အကျိုးတရားများကို ရရှိစေနိုင်ပါသည်။[၆]

ဝရဒမုဒြာပါသော ဆင်းတုတော်ကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ပူဇော်ကြခြင်းဖြင့် ဆုတောင်းပြည့်ခြင်း၊ သားဆုကိုရရှိခြင်း၊ ရာထူးဌာနန္တရတိုးတက်ခြင်း၊ စည်းစိမ်ဥစ္စာတိုးပွားခြင်း၊ လက်ဆောင်ပဏ္ဏာများရရှိခြင်း၊ ခြွေရံသင်းပင်းပေါများခြင်းစသော အကျိုးတရားများကို ရရှိစေနိုင်ပါသည်။[၇]

၅။ အဘယမုဒြာ + ဓီဝရဟတ္ထ

အဘယမုဒြာနှင့် စီဝရဟတ္ထဟန် နှစ်ခုပေါင်းစပ်ထားသော ဆင်းတုတောသည် ပြခန်း၏ အရှေ့မြောက်ထောင့်အရပ်တွင်ရှိပြီး တောင်ဘက်သို့ မျက်နှာမူထားသော ပုံဖြစ်ပါသည်။[၈]

ဆင်းတုတော်၏ လက်တစ်ဖက်ဖက်တွင်ဖြစ်စေ၊ လက်နှစ်ဖက်စလုံးတွင်ဖြစ်စေ သင်္ကန်းကိုးမျိုး[*] အနက် တစ်မျိုးမျိုးကို ဆုပ်ကိုင်ထားဟန်သည် စီဝရဟတ္ထပုံဖြစ်ပါသည်။[၉]

ဗီ ၁၁ရာစု ပုဂံခေတ်လက်ရာဖြစ်ပြီး သစ်သားအမျိုးအစား ဆင်းတုတော်ဖြစ်ပါသည်။ အင်းဝကျောင်းဦးဘုရားမှ ရရှိထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။[၁၀]

---

[1] yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[2] 0de,yd#u? pIV0*¾ygVd? 2004? 356-7/ wwd,ESpf? 1978? twGJ(1)? 56-7
[3] p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 36
[4] ,if;? 1977? 74
[5] yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[6] p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 38
[7] ,if;? 1977? 75
[8] yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[*] ouFef;udk;rsdK;/ / oif;ydkif? udk,f0wf? 'kuk#fouFef;BuD;? tdyf&m0wf? rsufESmokwfyk0g? y&du©&mcg;yef;BudK;? edoD'dkiftcif;? rdk;a&cHouFef;? trmvGrf;ouFef;/
[9] p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 49
[10] yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf

စိဝရဟတ္ထပါသော ဆင်းတုတော်ကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ပူဇော်ကြခြင်းဖြင့် အဝတ်ပုဆိုး၊ ဆင်တန်ဆာ အမျိုးမျိုးပေါများစွာရရှိခြင်း၊ မိမိ၏အဝတ်ပစ္စည်းများ မီးလောင်ပျက်စီးခြင်း၊ သူခိုးခိုးယူလုယက်ခံရခြင်းစသော ကြမ္မာဆိုးများမှ လွတ်ကင်းချမ်းသာခြင်း၊ ကထိန်သင်္ကန်းလှူဒါန်းရခြင်းစသော အကျိုးတရားများကို ရရှိစေနိုင်ပါသည်။[၁]

၆။ ပတ္တမုဒြာ

ပတ္တမုဒြာဟန် ဆင်းတုတော်သည် အဝင်မုခ်ဝ၏ ပထမမြောက်နေရာတွင်ရှိပြီး တောင်ဘက်ကို မျက်နှာမူထား သောပုံဖြစ်ပါသည်။[၂] သပိတ်ကို ကိုင်ထားသောဟန်ဖြစ်ပါသည်။ လက်ဝဲလက်ကိုလှန်၍ လက်ျာလက်ကို အပေါ်မှမိုးထားသော (သပိတ်ကိုကိုင်ထားသောဟန်)ဖြစ်ပါသည်။ ရှင်ဥပဂုတ် ဆွမ်းဘုဉ်းပေးနေဟန် ရုပ်တုများတွင် လက်ဝဲလက်က သပိတ်ကိုမထားပြီး လက်ျာလက်ကသပိတ်တွင်းသို့ နှိုက်ထားဟန်မျိုးဖြင့်လည်း တွေ့ရတတ်ပါသည်။[၃]

ဗီ ၁၂ရာစု ပုဂံခေတ်လက်ရာဖြစ်ပြီး သဲကျောက်အမျိုးအစား ဆင်းတုတော်ဖြစ်ပါသည်။ ပုဆစ်တုတ် ဘုရားမှ ရရှိထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။[၄]

ပတ္တမုဒြာပါသော ဆင်းတုတော်ကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ပူဇော်ကြခြင်းဖြင့် စားသောက်ဖွယ်ရာများ ပေါကြွယ်ဝခြင်း၊ စည်းစိမ်ဥစ္စာ ကုံလုံပြည့်ဝခြင်း၊ ဆုတောင်းပြည့်ခြင်း၊ တန်ခိုးအာနုဘော်ထက်မြက်ခြင်း၊ မကောင်းသော ဂြိုဟ်စီးဂြိုဟ်နင်းတို့မှ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာခြင်းစသော အကျိုးတရားများကို ရရှိစေနိုင်ပါသည်။[၅]

၇။ မဟာကရုဏိကာမုဒြာ

မဟာကရုဏိကာမုဒြာဟန်ဆင်းတုတော်သည် အရှေ့မြောက်ထောင့်အရပ်တွင်ရှိပြီး တောင်ဘက်ကို မျက်နှာမူထားသောပုံဖြစ်ပါသည်။[၆] သနားကရုဏာဖြစ်ခြင်းသဘောကို ဖော်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ လက်ဝဲလက်ကိုဖြစ်စေ၊ လက်ျာလက်ကိုဖြစ်စေ ရင်ဘက်(သို့) ရင်အုံအထက်ပိုင်းဆီသို့ မြှောက်ချီထား သော လက်ဝါးတော်ကို အတွင်းဘက်သို့လှည့်၍ ရင်ဘတ်၊ ရင်အုံတို့ကို ဖိနှိပ်ပြထားဟန် ဖြစ်ပါသည်။ မြတ်စွာဘုရားရှင်သည် သတ္တဝါတို့အပေါ် မဟာကရုဏာတော်ကြီးမားလှသဖြင့် ပါရမီတို့ဖြည့်ကျင့်ခဲ့ သည်မှာမှန်ကန်ကြောင်း မဟာပထဝီမြေကြီးကို သက်သေထား၍ သစ္စာဓိဋ္ဌာန်ပြုတော်မူ ခန်းအတွက် ရည်ရွယ်၍ ပူဇော်ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။[၇]

ဗီ ၁၃ရာစု ပုဂံခေတ်အဆင်တန်ဆာပါသော လက်ရာဖြစ်ပြီး သစ်သားအမျိုးအစား ဆင်းတုတော် ဖြစ်ပါသည်။ ပုဂံဒေသမှ ရရှိထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။[၈]

မဟာကရုဏိကာမုဒြာပါသော ဆင်းတုတော်ကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ပူဇော်ကြခြင်းဖြင့် စိုးရိမ်ပူဆွေး မှုမှ လွတ်ငြိမ်းချမ်းသာရာရခြင်း၊ အမှုအခင်းများ၌အောင်နိုင်ခြင်း၊ ဘုန်းတန်ခိုးကြီးခြင်း၊ ကြည်ညိုလေးစား

[1] p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 49
[2] yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[3] p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 62
[4] yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[5] p0fxGef;rSwf0if;? 1977? 62
[6] yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[7] p0fxGef;rSwf0if;? 1997? 72
[8] yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf

သူများခြင်း၊ မိမိအားချီးမြှင့်မြှောက်စားမည့်ပုဂ္ဂိုလ်မြတ်များပေါ်ပေါက်လာခြင်း စသောအကျိုးတရားများကို ရရှိစေပါသည်။[၁]

၈။ ကေသဟတ္ထ(ကေသမသုပဟာနမုဒြာ)

ကေသဟတ္ထ မုဒြာဟန် ဆင်းတုတော်သည် ပြခန်း၏ အလယ်တည့်တည့်တွင်ရှိပြီး အရှေ့ဘက်ကို မျက်နှာမူထားသောပုံဖြစ်ပါသည်။[၂]ဘုရားလောင်းသိဒ္ဓတ္ထမင်းသား ဆံတော်ပယ်ခန်းပုံတွင် ဆံပင်မုတ်ဆိတ် ဆံပင်မုတ်ဆိတ် တို့ကိုရိတ်ပယ်၍ ရဟန်းပြုတော့မည့်ဟန်ပြင်နေပုံဖြစ်ပါသည်။ လက်ဝဲလက်ကဆံထုံးကို ကိုင်ဆုပ်ထားပြီး လက်ျာလက်ဖြင့်သန်လျက်ကိုစွဲကိုင်၍ ဆံကိုဖြတ်တော့မည့်ဟန်ပြင်နေပုံကို ကေသမသုပဟာနမုဒြာဟု ခေါ်ပါသည်။[၃]

ဗီ ၁၁ရာစု ပုဂံခေတ်လက်ရာဖြစ်ပြီး သဲကျောက်အမျိုးအစား ဆင်းတုတော်ဖြစ်ပါသည်။ အာနန္ဒာဘုရားမှ ရရှိထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။[၄]

ကေသဟတ္ထပါသောဆင်းတုတော်ကိုထုလုပ်ကိုးကွယ်ပူဇော်ကြခြင်းဖြင့် အတိဒုက္ခရောက်နေသူများ ဒုက္ခကင်းဝေး၍ ကောင်းကျိုးချမ်းသာများ ရရှိစေနိုင်ပါသည်။[၅]

၉။ လာဘမုဒြာ

လာဘမုဒြာဟန်ဆင်းတုတော်သည် အဝင်မုခ်ဝ၏ ညာဘက်ခြမ်းတွင်တည်ရှိပြီး အနောက်ဘက်ကို မျက်နှာမူထားသော ဆင်းတုတော်ဖြစ်ပါသည်။

ဗီ ၁၅–၁၆ရာစု အင်းဝခေတ်လက်ရာဖြစ်ပြီး မံ အမျိုးအစားဆင်းတုတော်ဖြစ်ပါသည်။ မင်းမျှော် ဘုရားအနောက်ဘက် ဘုန်းကြီးကျောင်းမှ ရရှိထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။[၆]

လာဘမုဒြာပါသော ဆင်းတုတော်ကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ပူဇော်ကြခြင်းဖြင့် ကောင်းချီးမင်္ဂလာ ဆုလာဘ်များကိုရရှိခြင်း၊ လိုအင်ဆန္ဒတလုံးတဝတည်း ပြီးပြည့်စုံခြင်း၊ လက်ဆောင်ပဏ္ဏာအခွန်အတုပ်များ ရရှိခြင်း၊ ခြွေရံသင်းပင်းပေါကြွယ်ဝခြင်းစသော အကျိုးတရားများကို ရရှိစေနိုင်ပါသည်။[၇]

၁၀။ ဒုက္ကရစရိယာကျင့်ဟန်မုဒြာ

ဒုက္ကရစရယာကျင့်ဟန်မုဒြာဆင်းတုတော်သည် အဝင်မုခ်ဝ၏ အလယ်တည့်တည့် ကေသဟတ္ထနှင့် ဘေးကပ်လျှက်ရှိပြီး အရှေ့ဘက်ကို မျက်နှာမူထားသော ဆင်းတုတော်ဖြစ်ပါသည်။

ဗီ ၁၂ ရာစု ပုဂံခေတ်လက်ရာဖြစ်ပြီး သဲကျောက်အမျိုးအစား ဆင်းတုတော်ဖြစ်ပါသည်။[၈]

---

[1]p0fxGef;rSwf0if;? 1997? 71
[2]yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[3]p0fxGef;rSwf0if;? 1997? 43
[4]yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[5]p0fxGef;rSwf0if;? 1997? 44
[6]yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf
[7]ÓPdE´? t&Sif? 2015? 75
[8]yk*Ha&S;a[mif;okawoejywdkuf

ဒုက္ကရစရိယာကျင့်ဟန်မုဒြာပါသော ဆင်းတုတော်ကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ပူဇော်ကြခြင်းဖြင့် သောက ပရိဒေဝမှ ကင်းငြိမ်းခြင်း၊ ဉာဏ်ပညာတိုးတက်ပွင့်လင်း၍ တရားထူးကိုရလွယ်ခြင်း၊ မကောင်းကျိုးဟူသမျှ လောင်ကျွမ်းချုပ်ငြိမ်းခြင်းစသော အကျိုးတရားများကို ရရှိစေနိုင်ပါသည်။[၁]

နိဂုံးသုံးသပ်ချက်

ဗုဒ္ဓကိုယ်စား ရုပ်ပွားဆင်းတုတော်များကို ကြည်ညိုသဒ္ဓါပွားရာတွင် မုဒြာဟူသော ဝေါဟာရသည် အခြေခံအကျဆုံးအချက်ဖြစ်ပါသည်။ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာနိုင်ငံတို့၌ ဓမ္မစက္ကမုဒြာ၊ ဘူမိဖဿမုဒြာ၊ ဈာနမုဒြာ၊ အဘယမုဒြာနှင့် ဝရဒမုဒြာတို့သည် ထင်ရှားသော မုဒြာများဖြစ်ကြပြီး ဗုဒ္ဓ၏ ဘဝဖြစ်စဉ်များနှင့်လည်း ဆက်စပ်လျှက်ရှိပါသည်။ ပုဂံခေတ် ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာထွန်းကားသည်မှစ၍ ထုလုပ်ကိုးကွယ်ခဲ့ကြသော ဆင်းတုတော်များတွင် မွမ်းမံထားသော အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းများကို လေ့လာခြင်းအားဖြင့် ထိုခေတ်လူတို့၏ ယဉ်ကျေးမှုသမိုင်း၊ ဓလေ့ထုံးစံ၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု၊ လူမှုရေးရာတို့နှင့်တကွ အဘဓမ္မာ တွေးခေါ်မှုသဘောတရားများကို သိနိုင်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် ဤစာတမ်းသည် ပုဂံမြို့ ရှေးဟောင်းသုတေသနပြတိုက် ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်များပြခန်းရှိ ဆင်းတုတော်များမှ မုဒြာတို့၏ အနှစ်သာရတို့ကိုသိရှိပြီး ရှေးဟောင်းအနုပညာလက်ရာအမွေအနှစ်တို့ကို တန်ဖိုးထားစောင့်ရှောက်လိုစိတ်များ ပေါ်ပေါက်လာစေရန်နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာဝင် မြန်မာလူမျိုးတို့သည်လည်း မိမိတို့ကိုးကွယ်ပူဇော်လိုသော မုဒြာဟန်ပါသည့် ဆင်းတုတော်များကို ထုလုပ်ကိုးကွယ်ခြင်းဖြင့် အကျိုးတရားများ ၏ရရှိစေရန် ရည်ရွယ်၍ တင်ပြထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ကျမ်းကိုးစာရင်း

ပါဠိတော်

၁။ ဝိနယပိဋက၊ စူဠဝဂ္ဂပါဠိ၊ ၂၀၀၄။ သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၊ ကမ္ဘာအေး၊ ရန်ကုန်မြို့။

၂။ ဝိနယပိဋက၊ ဒီဃနိကာယ၊ မဟာဝဂ္ဂပါဠိ၊ ၁၉၉၃။ သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၊ ကမ္ဘာအေး၊ ရန်ကုန်မြို့။

၃။ ဝိနယပိဋက၊သံယုတ္တနိကာယ၊မဟာဝဂ္ဂသံယုတ္တာပါဠိ၊၁၉၉၇။သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၊ကမ္ဘာအေး၊ရန်ကုန်မြို့။

အဋ္ဌကထာ

၁။ ဝိနယအဋ္ဌကထာ၊ သံယုတ္တနိကာယအဋ္ဌကထာ၊ သံယုတ္တအဋ္ဌကထာ၊ ၁၉၅၇။ သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၊ ကမ္ဘာအေး၊ ရန်ကုန်မြို့။

အခြားကျမ်းများ

၁။ တိပိဋက၊ ပါဠိမြန်မာအဘိဓာန်၊ ပ–ဝဂ်၊ အတွဲ(၁၆)၊ ၁၉၈၉၊ သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၊ ကမ္ဘာအေး၊ ရန်ကုန်မြို့။

၂။ ဉာဏိန္ဒ၊ အရှင်၊ ၂၀၁၅၊ စေတီကိုးကွယ်မှုသမိုင်းနှင့် ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်၏ မုဒြာများ

၃။ စဝ်ထွန်းမှတ်ဝင်း၊ ၁၉၇၇၊ မြန်မာ့ရိုးရာပဋိမာသိပ္ပံပညာမုဒြာများ၊ သာသနာရေးဦးစီးဌာန ပုံနှိပ်တိုက်၊ ကမ္ဘာအေး၊ ရန်ကုန်မြို့။

---

[1] ÓPdE´? t&Sif? 2015? 8

၄။ ပုဂံရှေးဟောင်းသုတေသနပြတိုက်၊ ယဉ်ကျေးမှုဝန်ကြီးဌာန၊ ရှေးဟောင်းသုတေသနနှင့် အမျိုးသားပြတိုက်ဦးစီးဌာန

၅။ အရှေ့တိုင်းယဉ်ကျေးမှုပို့ချချက်များ၊ ၁၉၇၈၊ အတွဲ(၁)၊ တတိယနှစ်အရှေ့တိုင်းပညာအထူးပြု၊ အဝေးသင်တက္ကသိုလ်၊ ရန်ကုန်မြို့။

၆။ ဟုတ်စိန်၊ ဦး၊ ပါဠိ–မြန်မာအဘိဓာန်၊ ၁၉၅၄၊ သာသနာရေးဦးစီးဌာနပုံနှိပ်တိုက်၊ ကမ္ဘာအေး၊ ရန်ကုန်မြို့။

၇။ ဉာဏိန္ဒ၊ အရှင်၊ ဗုဒ္ဓဘုရားရှင်၏ မုဒြာများ၊ ၂၀၁၅၊ အောင်ကိန်းပနိုပ်တိုက်။

၈။ SIR MONIER WILLIAMS- Sanskrit-English Dictionary,2002, New Delhi.

၉။ T.W RHYS DAVIDS Pali-English Dictionary, 1966, London.